

SZENTI TIBOR

Hódmezővásárhely a 21. században

Előzmények

Hódmezővásárhely földrajzi fekvése évszázadokon keresztül biztosította meglehetősen zárt világát. A Kárpát-medence legalacsonyabb részén, a Tisza, Körösök és Maros háromszögében, folyóinktól mértéktartó távolságban terül el. Szeremlei Császár Sámuel református lelkész, az MTA tagja, ötkötetes várostörténeti monográfiájában írta, hogy településünk több közeli helységről, történelmi, gazdasági fejlődés következtében olvadt össze. Első említése *Houd* névvel 1231-ből, *Visarahelly* elnevezéssel 1266-ból ismert.

A 18. századi, kézzel rajzolt térképek tanúsítják, hogy óriási határa jó minőségű szántóföldet, gyöngye legelőt, közepes rétet, valamint az áradásokból fölrakott, elszigetelt, kiválónan hasznosítható *homoklencsét* foglalt magában. A folyószabályozások előtt időszakos és hajózható erek, jókora tavak szabdalják. Ezek biztosították földrajzi elszigeteltségét. Ennek köszönhető, hogy a 18. század második felétől önálló, máig őrzendő értékeket, kultúrát teremtett, amelynek vallási, erkölcsi alapjait a népesség többségét alkotó *kálvinista reformátusok*; mezőgazdaságát a középparaszti, *történelmileg szabályosan fejlődött tanyás gazdálkodást folytató gazdaréteg*; céhes iparát, népművészetét a kismesterségek művelői teremtették meg. Tálasi István néprajzprofesszor a *Kiss Lajos Emlékkönyvben* leírta, hogy a nagy múltú mezőváros, amely 1446-ban Hunyadi Jánostól kapta az *oppidum* rangot, sajátos *nagyitáját* hozott létre. Ez politikai különállóságának is köszönhető volt. A visszatelepüléstől kezdve ellenzéki szerepben éltünk. Ennek köszönhattük, hogy fejlődésünk nem volt gyors és polgárosodó, mint a szomszédos szabad királyi városnak, de ősi kultúránkat a lojalitás nem csorbította, a felülről kényszerített vagy kegygel ajándékozott javak nem formálták.

A város 1873-ban elnyerte a törvényhatósági jogot, és ettől kezdve 1914-ig rohamosan fejlődött. Létrehozta a *parasztpolgári* értékeket. Ekkor telepedtek meg nálunk a pénzintézetek, az ipari üzemek, köztük a gőzmalmok, vagy az európai hírű Kalmár-rostagyár. A századforduló körül alakult ki a belváros képe megannyi műemlék jellegű épületével, és a híres *Vásárhelyi Promenádnak*. Elindult az ipari termékváltás és vele a *kivetkezés*. A gyorsan kapitalizálódó városban a 19. század utolsó évtizedében erőteljes szociális ellentétek kezdtek érződni. A kenyér nélkül maradt földmunkás réteg Szántó Kovács János vezetésével zendülést, míg egy iskolázatlan, kapzsi réteg Jáger Mária irányításával arzenes gyilkossági sorozatot hajtott végre.

Mindkét világháború közel azonos számú, 3000 fős áldozatot követelt. 1914-től bomlani kezdett a nagycsaládi kötelék, és hanyatlott a népművészet. Román katonák fosztogatták a tanyavilágot, és 1919-ben, a Kutasi úton, magyarságukért megöltek 56 férfit. Ekkor került a város élére Soós István polgármester, aki hamarosan rendet teremtett, és ad-

dig példátlan, általános fejlődést indított el. Ennek volt köszönhető, hogy a világgazdasági válság idején városunkból alig akadt olyan polgár, aki kivándorolt volna az Újvilágba.

A második világháború is hadi veszteséggel zárult. Népünkre idegen életformát kényszerítettek, amely hihetetlen értékpusztulást eredményezett. Betiltották az ország legkiterjedtebb olvasóköri hálózatát. Az iskolákat előbb államosították, majd körzetesítették, és a *szórványtanyák* között lévő népiskolákat lebontották; az egyházi rendeket fölöslatták, birtokaikat elvették. Megindult a szovjet mintájú mezőgazdasági kolhozrendszer és ipari szövetkezet kiépítése. Meghirdették az osztályharcot, és elindult a kuláküldözés, valamint a polgári értékek elpusztítása.

1949-ig a vásárhelyi határban közel 7000 tanya volt. Mára – amelyikben gazdálkodás folyik – alig 400 maradt. Míg 1910-ben a lakosság 39,3 százaléka tanyán élt és gazdálkodott, addig manapság – a 2001-es népszámlálás szerint – 4084 fő, az összlakosság 8,3 százaléka. Ebből 1176 fő négy urbanizálódó tanyaközpontban, míg 1691 a megmaradt szórványtanyákon él. Az utóbbiak jelentős része öreg, beteg, mentálisan is sérült, nem gazdálkodik; vagy a városi terhek elől menekült, lumpenizálódó réteg. Számarányukhoz képest a legtöbb segínyt igénylik, van olyan személy, aki rendszeresen két-három indokkal is kap támogatást.

A tanyapusztítással párhuzamosan összevonták a szövetkezeteket, a határt egybeszántották, a kis erdőket, gyümölcsösöket kivágták, a belvízelvezető csatornák gondozását elhanyagolták, és megindult a táj elsivatagosodása. Kialakult egy, a gazdálkodást már nem értő, minden ágazatát nem ismerő *mezőgazdasági munkásréteg*, miközben a magyarságtudatot leginkább őrző, a hagyományokat megtartó kis- és középparaszti réteg kihalt, elköltözött, az élet más területén igyekezett boldogulni.

Az 1950-es években ideköltöztetett, vagy itt létesült új nagyüzemek, gyárak már a rendszerváltoztatás előtt haldokoltak. Behozott alapanyagok földolgozására nem lehet életképes ipart telepíteni, ugyanakkor a mezőgazdasági termelésre alapozott földolgozó ipart: a malmokat, vágóhidat, konzervgyári telepet, felvásárló helyeket megszüntették.

Súlyos gazdasági-, szociális- és értékvesztést ér meg az a társadalom, amely fölgyorsítja és erőlteti a történelmi folyamatok törvényszerű fejlődését, illetve anakronisztikus visszafejlesztést hajt végre. Olyan szekérré váltunk, amelyiknek a kerekei nem egy irányban forogtak. A társadalmi átalakulás fő vonulata, a Hangya Értékesítő Szövetkezetek mintájára, lazán és nem erőszakkal kikényszerített társulás formájában – éppen nyugati példák alapján – magától, erőltetés nélkül végbement volna, ha hagyják! A rendszerváltoztatást követően, akkor kezdték felelőtlenül bomlasztani a téeszeket, amikor azok egy része már kezdett jól működni. Előzőleg „az egy falu egy szövetkezet” elv érvényesült. Amikor a társulások fölbomlottak, és a vezetők a javak jelentős részét maguknak „privatizálták”, családok százai maradtak kenyér nélkül.

Milyen örökséggel léptünk a 21. századba?

Hódmezővásárhelyen változatlanul a föld a legnagyobb érték, de már nem *anyaföld*, nem *Földanyánk*, nem a haza része, és nem a család egyedüli megélhetési helye. Hagyományok sem kötődnek hozzá többé. A család ősei nem itt születtek, nem itt gazdálkodnak. Nincs földszeretet, sem kitartás az *ősi humusz* nyújtotta gazdasági és lelki érték mellett. Ezek a fogalmak megkoptak, elolvadtak. A rendszerváltoztatás után az egyik kormány a családi

gazdaságokat, a másik a társulásokat támogatta. Sokan nosztalgiából visszakérték az ősi telkeiket, mások lelketlen kufárok kezébe adták. Bármiként is történt, rá kellett jönni, hogy korszerű gazdaság beállítása nincs alaptőke, reális hitelek és kamatok nélkül; márpedig a társadalom türelmetlen, más léptékrendet követel, mint a hét–tizenegy évenként váltakozva jó és rossztermést adó mezőgazdaság, ezért nincs olyan gondolkodó gazda, aki jelentős hitelt merne fölvenni birtoka korszerűsítésére.

A spekulánsok, a milliomosokból hirtelen milliárdosokká válók számára a föld ma árucikk, amelyet adni-venni lehet, mint ahogyan hajdan a kupecok a munkaképtelen lovakkal üzérkedtek. Cél: kis befektetéssel, kevés munkával nagy haszonra szert tenni. Nálunk most folyik az a tulajdonváltás, amely a két világháború között az USA-ban végbe ment. A farmerjellegű gazdálkodás térhódítása, a gazdasági bér munkás, a *bérrabszolga* kialakulása és kizsákmányolása; a városi villájából a haszonszerzést irányító, hazájáért, lakóhelyéért semmit sem áldozó tulajdonos gyarapodása. Ugyanakkor sorvad, pusztul az egész határ, egyre több terület válik műveletlenné, a tanyásodás nem indult el. A maradék szórvány külterületi lakóhely egyelőre az önfelszámolóadás föltartóztathatatlan látzó időszakát éli.

Ez a folyamat nem mindenütt van így az Alföldön. Ha valaki Szegedről Budapestre utazik, a vonatablakból is láthatja, hány új épület emelkedik ki, miként gyarapodik a tanyarendszer ott, ahol a III. típusú szövetkezet meghagyta tanyájában a lakókat, és a család megtalálta a számítását.

A Műszaki Hivatal Vásárhelyen évente 3–4 tanyabontási engedélyt ad ki, és ugyanennyi építést; csak hogy a bontás a lakó- és állattartó épületekre is vonatkozik, míg az építkezés többnyire a tároló helyek létesítését kérelmezi. Nincs olyan család, amelyik kiköltözne az infrastruktúra nélküli, pusztá ég alá, ahol a közbiztonság is elégtelen! Az elmentmondásos rendeletek hol a tejlő gazdaságokat, hol a libatenyésztőket, hol a búza- és kukoricatermelőket teszik tönkre. A fölvasárlók elviszik a termést, de nem fizetik ki. Mire a gazda rájön, hogy becsapták, a cég megszűnt, vezetői és haszonlesői kereket oldottak, nincs, akit felelősségre lehetne vonni, a törvények nem védik a pórus járt termelőket.

A Vásárhelyen létrehozott iparral sem jobb a helyzet. Kiderült, hogy az állam által értékesített vállalatokat, gyárakat többnyire olyan idegen tőkésék vették meg, akik nem a termelőhelyet, hanem a piacot kaparintották meg. Nem az volt a céljuk, hogy az itt dolgozó embereknek munkát és kenyeret biztosítsanak. Ha a tőke diktálta *vadkapitalista piac* a szovjet érdekeltségű, volt szocialista utódállamokban olcsóbban termel, és jobban értékesít, az egész vállalkozást átköltöztetik oda. Amikor erre nem nyílik esély, bezárják és a munkásokat az utcára teszik. Nincs Metripond Mérleggyár, szétaprózták az Alföldi Porcelángyárat, megszűnt a korábbi Majolikagyár, a Mezőgép, a Hódiköt, a Furfurol, a Fémipari Vállalat, a Mary Cipőüzem, megannyi sütőüzem... sorolni sem érdemes. Ez a valaha európai hírű lisztet előállító, és kiváló pékárut termelő város ma Tápérol, Szentesről, Székkutasról, és ki tudja, még hány, messzi helységről szállítatja a kenyeret. Elképesztő!

A kereskedelembe megszűnt az állam vezető szerepe, bejöttek a külföldi *multiárúházak*, sorozatban megfojtva a helyi kiskereskedőket. Aki figyelemmel kíséri a belvárosi üzleti negyedet, érzékeli, hogy negyedévenként szinte kicserélődnek a boltok tulajdonosai és velük az árucikkek. Városszerte szaporodnak az idegenek üzletei; a kocsmák, italmérők, kiszvendéglők, a *félkarú rablók*kal ellátott szórakozóhelyek, lebujok száma, amelyek nem

tömeges munkahelyet biztosítanak, hanem a családoktól jelentős pénzt vonnak el, és egyre alacsonyabb szellemi szintre süllyeszti a fiatalságot.

Írnom kellene még a népesség fogyásáról. Az óvodák, iskolák összevonásáról, a tanulók rohamos csökkenéséről, a veszélybe került pedagógusállásokról. A korábban állami föladatot jelentő terhek önkormányzatunkra terheléséről, amelyeket központi költségből nem támogattak. A pusztulóban lévő orvosi rendelőkéről, központi rendelőintézetéről, az egyes kórházi osztályokat rendszeresen fenyegető fölszámolásról, az egészségügyünk fenyegető privatizálásáról. Ezek a gondok, aggodalmak más településeket is érintenek, és egyre általánosabbak, de már Vásárhelyen is omlik az a tűzfal, amely korábban kivédte a pusztító lángokat.

Eredményeink a rendszerváltoztatás után

A súlyosodó gondok mellett az önkormányzat lényeges erőfeszítései folyamatosan igyekeznek az állami megvonások, a kibontakozóban lévő újabb erkölcsi, politikai, gazdasági világválság ellenére maradandó fejlődést eredményezni. A 2006. áprilisában megjelent *Művészi tájak – tájak művészete* kiadványban van egy Csikós András festmény: *A torony árnyéka* címmel. Két régi gazdaházra egy torony komor árnyéka vetül. Mára ez a városkép megfordul, és az épületeken a „torony” fénye világlik. Önkormányzatunknak az a célja, hogy nemcsak lakható, hanem jó életminőséget nyújtó településsé fejlődjünk.

A kitzűzött föladatok megoldásának egy részét még dr. Rapcsák András korábbi polgármester kezdeményezte, de ezek befejezése, és a 2002. évi őszi választások után elindult programok megvalósulása már dr. Lázár János polgármester, országgyűlési képviselő nevéhez, és az általa irányított önkormányzathoz fűződik. Az elmúlt négy év alatt olyan tervek valósultak meg, amelyek dr. Soós István polgármester városépítő sikereihez hasonlíthatók, de ő azokat nem négy év alatt hajtotta végre.

A rendszerváltoztatás után az országban elsők között fogtunk hozzá a fedett szennyvízelvezetés teljes kiépítéséhez, amely megtörtént. Nagyon fontos volt, hogy a város „ne ússzon a saját szennyvizében” – ahogy a természetvédők fogalmaznak. Ezt követte a lakásépítkezés megkezdése. Ahhoz, hogy a polgár Vásárhelyen családot tudjon alapítani, és jól érezze magát, alapvetően szükséges, hogy megfelelő hajlék legyen a feje fölött. A Műszaki Iroda tájékoztató adatai szerint, az utóbbi hat évben így alakult az új és meglévő lakások bővítése, a kiadott engedélyek alapján:

2000-ben 61 családi házra, 2001-ben 51-re, 2002-ben 94-re, 100 szociális bérlakásra és a Nyugdíjas Lakóparkban 107 önálló lakóházra, 2003-ban 118 családi házra és 137 társasházi lakásra adtak építési engedélyt; ez 2004-ben 105 családi házra és 87 társasházi lakásra, 2005-ben 90 családi házra és 24 társasházi lakásra vonatkozott. A program nem állt le, sőt erőteljesen fejlődik. Még 2006-ban átadásra kerül az Andrássy úton, a Mezőgazdasági Főiskolával szemben lévő sarkon, illetve a Kinizsi–József Attila utca sarkán épülő társasház.

Több mint 70 fiatal család kapott ingyenes építési telket, és ezzel esélyt az otthonteremtésre. A Nyárfa utcai polgárok a házaik mögötti beépítetlen területeket díjmentesen megkapták a várostól. Az önkormányzatunk megvásárolta a Szántó Kovács János utcai munkügyi központot, amelyben 30 ifjúsági garzonlakást alakítanak és osztanak ki 2007-ben. Az ipai technológiával épített panellakások följújtását kiemelten támogatják. Az

összkomfortos önkormányzati lakások bérleti díja havonta és négyzetméterenként csupán 141 forint.

2006. január 1. óta minden hódmezővásárhelyi újszülött 24 éves koráig havi 3500 Ft támogatást kap, hogy abból fiatal felnőttként otthont tudjon teremteni. Tizenöt év óta először, példanélküli módon, csökkentettük a víz- és csatornadíjat, hiszen más településeken ezekért a szolgáltatásokért rendre emeléseket hajtanak végre. A szemétdíjért a gyermekeket nevelők, a nagycsaládosok kevesebbet fizetnek, míg a 65 éven fölüliek térítés nélkül vehetik igénybe. Bevezetésre került a díjtalan szelektív hulladékgyűjtés. 2006 nyarán már nem kell a távfűtött lakásokban alapdíjat fizetni. Az önkormányzat megakadályozta a veszélyes hulladéklerakó megépítését, Újvárosról elszállította a Furfurol hátramaradt 100 ezer köbméternyi, öngyulladással gyakori füstölést okozó, veszélyes szemetét.

Önkormányzatunk meghirdette *A nyitott kapuk városa* tervet, amelynek a lakás-teremtés is része. Ebben szerepel többek között az *Esély a tudásra* program. Bakay Lajos sebész-agysebész professzor emlékére – aki városunk szülötte, és neki köszönhető, hogy barátja, Olivecrona megműtötte Karinthy Frigyest – Hódmezővásárhely 30 fiatal számára havi 20.000 Ft-os egyetemi ösztöndíjat alapított. A helyi minőségi oktatás érdekében 90 millió Ft-os európai uniós támogatás segíti a pedagógusok továbbképzését, az oktatás módszertani megújulását.

A Tarjáni Általános Iskolában négy, a Szent István Általános Iskolában három tantermet építettek. Ugyanitt valósult meg a Zöld Kapocs Oktatóközpont, az irányítása alatt lévő Kubik Tanösvénnyel. A környezetvédelem tudatos nevelése érdekében Mártélyon, a Tiszaparton megnyitották a Bodnár Bertalan Természet- és Környezetvédelmi Oktatóközpontot, és a hozzá csatlakozó 2650 m hosszú tanösvényt. A Szántó Kovács János Általános Iskolában 250 új szoftver segíti a fiatalok tanulását, és több mint 100 millió Ft európai uniós támogatás szolgálja a hátrányos helyzetű diákok fölzárkóztatását.

2003 óta minden általános iskolás diák évente 6000 Ft beiskolázási utalványt kap. Az óvodákban és az iskola első osztályában bevezették az ingyenes úszásoktatást. 2005 szeptemberétől iskoláinkban mindennapos testnevelés kezdődött. 2700 diák 6000 Ft-os tornacipő-utalványt kapott. Megindult a Cseresnyés Kollégium több ütemű, teljes fölújítása. Az oktatási intézmények elektromos hálózatának és fűtésrendszerének korszerűsítését folyamatosan végzik. 2002 óta Hódmezővásárhely támogatást nyújt diákjainak a B-kategóriás jogosítvány, az ECDL vizsga, és a középfokú C típusú nyelvvizsga megszerzéséhez. Minden iskolában ingyenes iskolatejet biztosítanak gyermekeinknek. Naponta 2500 tanuló étkezik ingyenesen az adófizetők pénzéből.

E sokrétű szakmai és szociális támogatásnak is köszönhető, hogy az Eötvös József Szakközépiskola az ország legjobb szakközépiskolája kitüntető címet nyerte. A Bethlen Gábor Református Gimnázium, a Németh László Gimnázium és Általános Iskola, a Kosuth Zsuzsanna Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium, a Corvin Mátyás Kereskedelmi és Vendéglátó Ipari Szakiskola és Szakközépiskola kiterjedt külföldi testvérintézményi kapcsolattal rendelkezik. A megyei és országos tanulmányversenyeken minden évben kiválóan szerepelnek, és több díjat hoznak el.

Megnyerő az *Akié a föld, azé az ország* vásárhelyi program is. Önkormányzatunk ezt nem véletlen hozta létre. Az 1950-ben kijelölt négy tanyaközpont mára *falucsíráként* fejlődik. A rendszerváltoztatás után hasonló fejlődésnek indult Öreg-Kishomok. Mártélytól

elválva, most csatlakozott városunkhoz a még sok települési gondot hordozó Barattyos. E kistelepüléseket vezetékes gázzal, ivóvízzel, árammal, közvilágítással, buszjárással, iskolával és óvodával látták el. Mindegyiknek van orvosi rendelője, olvasóköre, és 2006. január 1-től létrehozták a *külterületi koordinátori* szolgálatot. A hat falusegítő hetente két alkalommal tart fogadóórát. Szikáncson ebben az évben építik meg a vasúti fénysorompót, és a helyközi buszok bekanyarodhatnak a tanyaközpontba. Batidán a zárt település házai összeérték a kiskertekkel, amelyek nemcsak termelvényeikkel hajtának hasznot, hanem a faluközponttal együtt üdülőövezetté alakulnak.

A város segíti a méltánytalanul gyöngé állami támogatásban részesülő egyéni gazdákat. Ennek egyik nagyon fontos része, hogy 2003. január 1. óta a 4500 vásárhelyi östermelőnek semmilyen adót sem kell fizetni. 2002 februárja óta szakmai segítségnyújtással működik az Agrárcentrum. Az elmúlt négy évben – harminc év óta először – 800 millió Ft-ot fordítottak a külterületi utak építésére, és 300 millió Ft-ot a belvízelvezető csatornák karbantartására, fölüjlesztésére. Már az 1970-es években, a Kecskeméten megtartott első tanyakongresszuson Romány Pál szociográfusai megfogalmazták, hogy „Ahol áram van, ott minden van”. Hódmezővásárhelyen 2003 óta több mint száz tanyaiba vezették be az elektromos áramot. Térítésmentesen nyolc körzetre osztott mezőőri szolgálatot működtetnek, az önkormányzatnál dolgozó *mezőőri koordinátor* irányítása alatt. Ebben az évben új állatvadásztér épül a Szentes felé vezető 45-ös műút mellett.

2002 óta 180 utca burkolatát építették meg, vagy újították föl, közel 300 ezer négyzetméter aszfaltréteg fölhasználásával. Öreg-Kishomokon gázvezetéket és utakat építettek, biztosították a közvilágítást és az ivóvizet. Új-Kishomok továbbfejlődött önerős útépítésekkel, egy szakrális emlékmű átadásával, és a megalakult olvasókörrel is. Megvalósult a mártélyi holtág iszapkotrása. Az Európai Unió támogatásával 350 millió Ft-ot fordítottunk a városi informatikai hálózat fejlesztésére. A hivatalos ügyek egy része otthonról, számítógéppel intézhető.

Az *Ahol élni érdemes* városprogram intézkedési terve alapján, Újvároson megmentették a postát, újat nyitottak a Csúcsban és a Tescoban; miközben ebben az évben a Kossuth téri központi postaépületet teljesen fölüjítják. A 2005 adventjében, a Kossuth téren föllállított, díjmentesen használható korcsolyapályát önkormányzatunk megvásárolta, és a jövőben maga üzemelteti. 2002-től nyolc új játszótér építettek a gyermekek számára.

Magam részéről ide sorolom a város egészségügyének fejlődését is, hiszen minden polgárunk számára a kenyér és az egészség megtartása alapvetően meghatározó követelmény. A Kertvárosban megépült az új gyógyszertár, amely nagyon régi igénye volt e városrész lakosságának. Az Erzsébet Kórház-Rendelőintézetet új igazgató kinevezésével, és több korszerű változtatással megmentették a csődtől. Ezzel mintegy 700 ember munkahelyét is megóvták. 100 millió Ft értékben új műszereket vásároltak, többek között korszerű szívultrahangot. A robbanás következtében megsemmisült központi laboratóriumot 250 millió Ft-ból újjáépítették, és a legkorszerűbb automata eszközökkel szerelték föl. Az onkológiai osztályt és a haemodialízis központot a bezárástól megmentették. A Kakasszéki Szanatórium 2002-ben megújult, és az ország egyik legjobb rehabilitációs intézményévé vált. A háziorvosokat anyagilag támogatták. Ennek köszönhető, hogy a Kertvárosban új rendelő épült, máshol az önkormányzati rendelőköt megszerezhették. 2006 őszén elkezdődik az új, két részből álló szakrendelő-intézet építése. Az Irányított Betegellátási Modell

Kísérlet pályázati sikerének köszönhetően megkezdődtek az egészségmegőrzést és a betegségmegelőzést szolgáló szűrővizsgálatok, ennek keretében újra megindult az egészségnevelő munka.

2003. augusztus 20-án átadták a fedett sportuszodát. A parkfürdő három szabadtéri medencéjét följújtották, és egy 600 férőhelyes öltözőt építettek. 2006 elején megkezdődött a Hódtóban az új sportcentrum építése, amelyhez két műfüves és öt streetball-pálya is tartozik. Ugyancsak ebben az évben megindult a Városi Stadion följújtása is.

Hódmezővásárhely a szociális támogatás területén szintén élen jár. A különböző segélyek 2005-ben elérték az 500 millió Ft-ot, beleértve a központi támogatásból eredő pénzösszeget is. A szociális intézmények éves költségvetése 779 millió Ft-ot tesz ki, ebből a különböző fogyatékkal élők intézményeire 226 millió Ft jut; ez az összes intézményi költségvetés 29 százaléka! Ha csak a súlyos beteget vagy fogyatékosat ápolók segélyét vesszük figyelembe, évi 50 millió Ft esik rájuk.

Folyamatosan végzik a régi szociális otthonaink följújtását és bővítését. Egy év alatt több mint 6000 embernek nyújtottak segítséget ahhoz, hogy boldoguljanak: ki tudják fizetni a gáz- és villanyszámlájukat. Szociális oktatóbázist hoztak létre. Az érintett szülők kezdeményezésére 160 millió Ft-os beruházásból megépítették a fogyatékosok nappali ellátására szolgáló új intézményt. Ezzel a szülők időbeli leterhelése csökkent, így munkát tudnak vállalni. A Csomorkányi utcában átadták az új, 130 millió Ft-ból épült, hajléktalankokat segítő létesítményt. Számukra itt szakmai képzés is folyik. Mind a városi intézményeket, mind az utcák jelentős részét már sikerült akadálymentesíteni. Csak a városháza emeletének megközelítésére 40 millió Ft-ért gurulószéket befogadó liftet, illetve a magasszintre elektromos székemelő-berendezést építettek. A Hódfő Szociális Foglalkoztatót fejlesztették, és ott a megváltozott munkaképességű vásárhelyiek számára 150 új munkahelyet hoztak létre. A Klauzál utcán hasonló célokra, megüresedett épületet adtak át egy helyi vállalkozónak, aki a szociálisan rászorulóknak munkát biztosít. Minden karácsonykor az időseknek és a gyermekeknek segítenek abban, hogy boldog ünnepük legyen.

Hódmezővásárhely ezekben az években a művészetek otthonává vált, jó értelemben vett *paraszt Párizs*á. Városunk a keramikusok rendszeres alkotóhelye, ezt az itt megrendezett nemzetközi szimpóziumok is jelzik. Nem véletlen, hiszen ősi kerámiánk Kr. e. az V–IV. évezred fordulójáig vezet vissza bennünket, és olyan művészi alkotásokkal hívták föl a figyelmet, mint a világhírű kökénydombi vagy gorzsai leletek. Ebben az évben megkezdődött az egykori Majolikagyár területén, a kerámia oktatóbázis működése. Létrejött és évek óta tart a festő- és fotóművészek szimpóziuma. Nyugodtan leírhatom, hogy mindhárom műfaj helyi iskolát teremtett, hiszen Vásárhelyen a meghonosodás és a kivételes színvonalú alkotások gyökerei évszázadokra nyúlnak vissza. Az Alföldi Galéria állandó és időszakos kiállításával a városi művészlet centrumává, a kultúrát szerető, egyre gyarapodó polgáraink találkozóhelyévé, a híres Vásárhelyi Promenádnál újabb színfoltjává vált. Ebben az évben már az 53-ik Vásárhelyi Őszi Tárlatot mutatjuk be. Ez az országos képzőművészeti fórum hazánk legrégebbi és folyamatosan működő kiállítás-sorozata. Néhány év alatt olyan köztéri alkotásokkal gyarapodtunk, mint Nagy Attila: Vásárhelyi Vénusza, Návay Sándor: Széchenyi István mellszobra, és Kligl Sándor: József Attila emlékműve. Az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára, a Nagy Imre sétányon átadják Kó Pál Kossuth-díjas szobrászművész 56-os emlékművét.

Önkormányzatunk több mint 20, a várost érintő könyvet adott ki, köztük két kiváló fotóalbumot. Több tucatnyi könyvbemutatót, irodalmi estet, fölolvásó délutánt tartottak a városháza Dísztermében, a Németh László Városi Könyvtárban, iskolákban és olvasókörökben. Bemutatták Márai Sándor: *Kassai polgárok* című művét. Hegedűs Endre és más kiváló zenész, illetve zenekar önálló hangversenyében gyönyörködhattünk. Októberben tüntetik ki a város legjelesebb polgárait. Két éve Bessenyei Ferenc kétszeres Kossuth-díjas színművésznünk a díszpolgári rangot kapta. Szent István ünnepe az egész város méltóságteljes és vidám ünnepségévé változott, sok színpadi produkcióval, esti tűzijátékkal. Karácsonykor a Kossuth tér és középületei fényárba borulnak.

Évek óta minden történelmi egyház létszámának megfelelően, pályázati úton jelentős önkormányzati támogatásban részesül, amelyből a templomok, imaházak és paplakok karbantartását, valamint a temetők gondozását végzik. Ez az összeg 2004-ben 32.150.000 Ft, 2005-ben 41.388.000 Ft volt, és a 2006-ra előirányzott 54.200.000 Ft-ot tesz ki. Az összegekben néhány erdélyi egyház támogatása is szerepel. Fölújították a zsinagógát, ahol a zsidóegyház rendszeres szertartásokat, vallási ünnepeket tart; rendbe hozták az imatermet, és az egykori általános iskolából a vidék első Holokauszt Múzeumát alakították ki. A zsidótemetőben holokauszt emlékművet, a katolikusban cigány holokauszt emlékművet avattak. A tabáni református templom fennállásának 100 évfordulójára új órát és harangjátékot kapott. Önkormányzatunk segítséget nyújtott a Domonkos-rendi nővérek visszatelepüléséhez, a Károlyi Kúriában lévő lakrészüik kialakításához.

Az Andrassy–Kaszap utca találkozásában *Emlékpont* néven elkészült a Vásárhely legújabb kori történelmét 1944 októberétől 1990-ig bemutató Múzeum, Kutató- és Oktatóközpont. Egy év alatt három újabb olvasókör létesült, köztük az országban elsőnek Katolikus Olvasókör. Ezzel városunkban 21-re emelkedett a körök száma.

A fejlődés útjai

Ettől a tanulmánytól jövendölést, próféciát, álmokba szőtt víziók fölvezetését senki sem remélheti. Annál inkább a megkezdett földadatok várható végrehajtásának sorolását, reális tervekről történő beszámolást. Legfontosabb célkitűzés az új típusú polgárság kinevelése és fejlesztése. A *polgár* ma nem egy pantallós, vagy napernyővel sétálgató réteg, de nem is a másságukat polgárpukkasztó módon hirdető csoportjai, hanem a város azon lakossága, amelyik ezért a településért aktívan és felelősen igyekszik tenni; a fejlesztésekben lelkiismeretesen és tehetsége szerint áldozatkészen vesz részt.

Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata nemcsak a városunk, hanem *kisrégióink* fölvirágoztatásában is tevékenykedik. Ide tartozik Mindszent város, Mártély és Székkutas község, de jó kapcsolatokat ápolunk az egykori vásárhelyi határhoz tartozott Pusztai Békés megyéhez csatolt részével, különösen a kardoskúti természetvédelmi területtel; vagy az Orosházához sorolt Cinkussal, ahol a tanyai iskola falán még mindig gondozzák városunk címerét, és az ott székelő Cinkusiak Baráti Köre az Olvasóköri Szövetség 2004-ben Hódmezővásárhelyre települt székhelyével szakmai, baráti kapcsolatot ápol.

A legfontosabb beruházás megvalósítása nem a város, hanem az ország földadata volna: a 47-es út megkezdett négy-sávosításának a kishomoki térségben abbamaradt 4,7 km szakaszán a munkálatok befejezése. Ezt Medgyessy Péter miniszterelnök korában meg is ígérte, de semmi sem lett belőle. Azóta ebben az útszűkületben több mint húsz ember

vesztette életét, sokan sérültek, kaptak életre szóló egészségkárosodást, és szenvedtek súlyos anyagi kárt. Városunknak abban már három évszázados gyakorlata van, hogyan lehet ellenzéki szerepben túlélni, törekeny demokráciánkban elveink miatt bűnhődni; holott az említett útszakasz nemcsak politikai meggyőződés szerint szedi áldozatait. A humán-szemlélet vakságában szenvedő hatalmak évezredek óta bizonyítják, szükség van az emberáldozatra, amely elrettent és büntet. Egyszer, talán egy évtizeden belül, mégis meg kell valósítani az útszakasz kiszélesítését, amely nemcsak Hódmezővásárhely közlekedését sújtja, hanem a térség fejlődését is hátráltatja. Meg kell építeni a fejlődő várost elkerülő útgyűrűt – ahogy ez már a térségben, Szentes esetében is megtörtént –, mert Vásárhely a Dél-Tiszántúl földrajzi közepén fekszik. Ha tetszik, ha nem, a város létezik, és a közlekedés érszűkülete minden irányban károsan hat a környező településekre is.

A város önerős támogatással, pályázati pénzekből továbbépíti a városból sugárirányban futó utak között a tanyai körgyűrűt, hogy az 1950-ben mesterségesen létrehozott négy tanyaközpont: Szikáncs, Batida, Erzsébet és Kútvölgy lakossága, újabban Barattyos is, egymással könnyebben találkozhatson.

Köztudott, hogy ipar nélkül nincs fejlődés. Csakhogy milyen ipar lenne itt szükséges? Olyan, amely elsősorban a helyben termelt nyersanyagot tudja földolgozni, mert a szállítási költségek csökkennek, és a haszon helyben marad: a régióban visszaforgatásra, fejlesztésre fordítható. Hódmezővásárhely fontos feladatának tekinti a kis- és középvállalkozók támogatását és letelepítését. Újvároson jól kialakított ipari park várja a bérlőket. A városunkban lévő kilenc pénzintézet mellett 2005-ben az önkormányzatunk életre hívta a Vállalkozásfejlesztési Tanácsadó Központot, amely különösen a tőkeszegény, most induló vállalkozókat segíti tanácsaival, pályázatok megírásával, a még mindig meglévő bürokrácia útvesztőiben való eligazodással.

A *megújuló energiák* kiszélesítése és igénybevétele alapvetően fontos lesz. Adottságaink ezekhez is kedvezők. A termálvíz további lakások és középületek fűtésére, valamint intenzív kertészeti termelésre kiválóan alkalmazható. Péczely György meteorológus, egyetemi tanár kimutatta, hogy Vásárhelyt évente több napfény éri, mint a „Napfény Városát”, Szegedet. A napfényenergia felhasználásának kiépítése szintén a jövő feladatai közé tartozik; akár a szélenergiáé a batidai-pusztán: Vásárhely–Óföldrak–Maroslele határában, szél-erőművek telepítésével. Megvalósítására tárgyalások kezdődtek.

A turizmus nagyon sok fejlett országban új húzó ágazattá fejlődött. A falusi–tanyai turizmus fejlesztési terve már a kistérségek bevonásával történt. Ennek látványos programterve a 2006 tavaszán kiadott *Művészi tájak – tájak művészete*, és a *Hódmezővásárhely* című színes útikalauzok. Az előbbi kiadvány bevezetőként a 18. századi literátus református lelkésznek, Szőnyi Benjáminnak (1714–1794) néhány sorát betűhíven idézi:

*Tisza Maros Körös közt van egy nagy sziget.
Melyben van sok tér föld, sok berek, sok liget.
Nyargal itt a jó ló untig, nem tsak iget.
Itt sok jámbor magyar szántogat, vetetet.
Mint osztán a' Maros bé foly a' Tiszában
Két mélyfölddel fellyebb a' két víz torkában.
Mező Vásárhelynek akadatsz nyomában.*

Nagy gond, hogy a legkülönbözőbb igényeket kielégítő, a hátizsákos érdeklődőktől a vagyonos üdülni vágyókig minden réteget befogadó, olcsó és luxusszállóhelyek kevés számban vannak. Be kell fejezni a nagy múltú Fekete Sas szállodai részének följújtását, és további szálláshelyekről is gondoskodni kell. Különösen fontos lenne sportszálloda az egyre gyarapodó sportrendezvényekre tömegesen érkező versenyzők és kísérőik számára.

Országos vonzása van a már meglévő és évről évre bővülő, állandó programoknak. Ezek között említem az eddig nem sorolt *Zene Ünnepe*t júniusban, amely a Szent Iván naphoz fűződik. A *Vásárhelyi Promenádot* júniustól augusztus végéig. Ez az ünnepségsorozat a főtérhez, és a korzóhoz kötődik. Minden vasárnap délután a Fekete Sas teraszán a Béla Cigányról elnevezett zenekar játszik, az olvasókörök és civilszervezetek kulturális bemutatókat tartanak. A *CsodaAlföld* a Szent István naphoz kapcsolódó időszakban, a kulturális örökségünk és történelmi gyökereink erősítésén túl, olyan multikulturális rendezvényekkel szolgál, ahol szabadtéri színházi előadás, folklór- és zeneprodukciók, kiállítások követik egymást. A *Vásárhelyi Őszi Hetek* legfőbb országos eseménye a Vásárhelyi Őszi Tárlat megnyitása. Ezen a napon a Szántó Kovács János utca felső szakaszán, a Szőnyi utca elején, valamint a Kossuth téren kézműves- és népművészeti kiállítást rendeznek. A következő hetekben az Őszi Kulturális Hetek rendezvényeivel folytatódik a város kulturális életének bemutatkozása. Ezeket a rendezvényeket évről évre fejlesztik.

Kidolgozásra került két teljes turisztikai terv, amelyek megvalósítását a következő években kell végrehajtanunk. Az egyik havonkénti, évszakonkénti bontásban veszi sorra azokat a hagyományainkat, amelyek népünk életéhez, iskola- és városkultúránk elfeledett vagy már ritkán gyakorolt ünnepeihez kapcsolódnak. Valamennyi a kistérség népességét vonzza, de a rendezés nagyvonalúsága ezeket országos jellegűvé is teheti. Példaként említem meg a farsangot, ló- és lovas áldást, vadászatokat és vadászteríték-bemutatót, téltemető felvonulást, az országos juhászversenyt és állatbemutatót, a madarak és fák napját, májusfaállítás, pünkösdi királyválasztást, „kenyérsütő” Antal napját, a Szent Iván éji tűzugrást, aratóünnepséget, terményáldást, szüreti mulatságot, Márton napi vigasságot, Luca napját, Mikulás ünnepét, adventi gyertyagyújtást és betlehemezést.

A másik program területi fölosztásban, térképek alapján, olyan összefüggő tájismereti-, kulturális- és sportprogramokat kínál, amelyeket akár a bakancsos, akár a kerékpáros vagy a gépjárműves turisták egy-egy nap alatt végigjárhatnak. Egyik része a belterületet érinti, a másik a külterületet. Előbbiek között említem a műemlékek fölkeresését, a múzeum-, műterem- és iskolalátogatásokat, a templomok és kegyhelyek, a népművészek és kézművesek műhelyeinek megtekintését stb.

A határlátogatásoknál a turistaút mindig a városból indul ki, és olyan különleges helyekre vezet el, mint például az Erzsébeti úton lévő Papi-szélmalom, a konzervált *csomorkányi romtemplom*, Békéssámszon határában, a Száraz-éren átívelő ún. *török-híd*, Kardoskút határában, az őshonos állatokat legelőterületükön bemutató Pusztá, a Fehér-tó élővilágát Pusztaközpontban szemléltető falumúzeum; és a napot gasztronómiai élvezettel bezáró Sóshalmi Pincészet megtekintése, ahol előre megrendeléssel, a kiváló alföldi borok mellé egy tál főtt ételt is fölszolgálnak.

A Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatóságától visszavárják a korábban is városunk tulajdonában lévő Tornyai János Múzeumot, és a hozzá tartozó létesítményeket, mint az Alföldi Galéria emeleti részét. A Kopáncsi Tanyamúzeumot, a Papi-szélmalmot, Vékony

Sándornak, a népművészet mesterének Fazekas Házát a város birtokolja. Velük, valamint a már önkormányzati tulajdonban lévő múzeumokkal és kiállító helyekkel együtt, az ország egyik legteljesebb vidéki múzeum-együttese jön létre.

A kistérségben elsősorban följújtásra kerülnek a korábban megkezdett nemzetközi kapcsolatok; mindenek előtt a testvérvárosi kötődések megerősítése: rendszeres cserecsoportok látogatásával, tapasztalatátadásokkal, szerződés-kötésekkel. A Mezőgazdasági Főiskola, a középiskolák tanulóinak és nevelőinek kölcsönös látogatásai, művészeti és népművészeti csoportok cserekiállításai, bemutatói. Városunkban a *Vásárhely*, Mindszenten a *Mindszent* elő- vagy utónevű kárpát-medencei helységek kereskedelmi-, ipari-, kulturális- és sporttalálkozóját rendezik meg.

Hódmezővásárhelynek kiváló természeti adottsága a gyógyvízzé nyilvánított belvárosi és kakasszéki termálvíz. A kettő együtt a gyógyturizmust szolgálhatja. Ehhez a parkfürdő területén ki kell építeni a tervezett rendelőintézet reumatológiai, fiziko- és fizioterápiás részlegét. Kakasszéken a szanatórium előtt lévő tavat ki kell kotorni, partját homokkal, lépcsős lejáróval, kabinsorral, tusolókkal, vendéglővel, játékkeremmel időszakos fürdőkomplexummá kiépíteni, ahogy ez már a 20. század elején volt, a Júlia Fürdő esetében. Fontos a tó gyógyvizapját az ízületi és reumatológiai bántalmak kezelésére fölhasználni. Mindehhez kevés a saját tőke. Kistérségi összefogás, országos fejlesztés, és európai uniós pályázati támogatás egyaránt szükséges.

A strandnál maradvá, tervek készültek a wellness- és élményfürdővé kiépítésére, valamint a hozzájuk csatlakozó kempinghely kibővítésére. Ezzel, valamint a Kossuth Zsuzsanna Szakközépiskola bejáratával szemben, 2006 nyarán épülő gyorsvendéglővel és bevásárló hellyel a régi Erzsébet Népkert alaposan beépül, de a lakosság igényei szerinti szolgáltatások hatványozódnak, ugyanakkor a kivágott fák és bokrok többszörösét telepítik a létesítmények közé, meghagyva a körzetet a „belváros tüdejének”. Az Eötvös József Szakközépiskolához tornacsarnokot építenek.

Távlati tervek vannak a Kása-erdővel, ahol az év minden hónapjában járható gyalogutakat képeznek ki, ökomenikus kistemplomot, vagy kápolnát építenek, esetleg vadás parkot létesítenek. Magát a Promenádot is bővítik. Az Andrássy útnak a Szent Antal utca és Kossuth tér közötti szakaszára átívelő üvegtető kerülne, amely a sétáló utcát rossz időben is élvezhetővé teszi. A Promenádot meghosszabbodik a Szőnyi utcán az Oldalkosár utcáig, illetve a Városház és Tóth József utcán át csatlakozik a Hősök teréhez, folytatódik a kőfal alatt, a Zrínyi utca mentén, az Európa Park Korona utcai szakaszáig. Ezen a füves, ligetes területen rendeznék meg a majálisokat, népi ünnepeket. A városháza mögött, a Hősök terén, az egykori szovjet katonai hősi emlékmű, az „Iván szobor” helyén, 2007-ben Hunyadi Jánosnak állítanak szobrot egy, a lecsapolt Hód-tavat jelképező vízmedence és szökőkút fölé.

Mindszenten kiterjedőben van a május-júliusban rendezésre kerülő lovas program. A város lovas pályát épített, ahol Országos Díjugrató Bajnokságot, a régió Kettősfogat-hajtó Bajnokságát, és amatőr lovasversenyek fordulóit rendezik. Július közepén Motoros Találkozót, augusztus közepén Rockfesztivált szerveznek. A helység kiváló, homokos Tiszaparti stranddal rendelkezik. Ennek fejlesztése még sok turistát vonzhat. A katolikus templom őszi szakrális ünnepe, a *terményáldás* régiós egyházi ünneppé tehető.

*Székkutas*on a *Piroska-program* keretében elsősorban német turistákat várnak. A két világháború között, diákcseré révén Kutásra került Hugo Hartung, aki megírta nyári szerelmének részben képzelt, romantikus történetét. Az író özvegye Székkutasnak ajándékozta férje néhány használati tárgyát, fotóit. Ezekből gyűjteményes bemutatót hoztak létre. A regényből nagysikerű, gyakran játszott német film készült, amelynek hatására e térségbe, a magyar pusztai romantika elemei máig vonzzák a turistákat, csak kellő programot és ellátást kell nekik biztosítani. Székkutas augusztus közepén tartja a két napra tervezett *falunapokat*, ahol a négy megyére kiterjedő *szántóverseny* is vonzerővel bír. Ezzel párhuzamosan tervezik a sport-, kulturális vetélkedőket, és a *pörköltfőző verseny* megrendezését.

Mártély a tanyás Alföld és a tiszai holtág hívogató tájaival, vendégszerető lakosságával, a víz nyújtotta fürdési, csónakázási, horgászási és képzőművészeti lehetőségeivel évszázad óta vonzást gyakorol az üdülni és alkotni vágyó emberek számára. A Mártélyi Kavalkád augusztus első hétvégéjén eddig is nagyszámú érdeklődőt vonzott a térségből. A kemping elsősorban a hátizsákos turistáknak ad szálláshelyet.

Mártélyon, a holtág árterében, a vásárhelyi önkormányzat birtokában lévő területen üdülnőövezet alakult ki, amely vonzza a pihenni vágyó vásárhelyi és mártélyi polgárokat. Itt közületi, hivatali és magánüdülnők vannak. A fejlesztés során megfelelő szálláshelyről és étteremről is lehetne gondoskodni, amely nincs kitéve az évenkénti egyre nagyobb árvizeknek, és a téli hidegnek.

Befejezésül annyit írhatok, hogy nincs reménytelen terv, illúzió. Minden alkotás úgy jött létre, hogy egy vagy több ember megálmodta és tenni akart érte. Akiben van hit, hogy tervét megvalósítsa; akiben föltör az életerő, kreativitás és szervezőkészség, az előtt nincs akadály. Minden egyszerű elképzelés és megoldás is elhalhat, ha nem csoportosul mögötte támogató erő; ha nem azt nézik, valamit hogyan nem érdemes, hanem azt, miként lehet megvalósítani. A jövő a merész, törekvő és céltudatos településfejlesztése. Az a helység, amelyik a versenyben lemarad, a 21. század kárvallottjává válik!